

Filosofie a „odbornost“

V každém náročnějším oboru či odbornosti je třeba rozlišovat mezi samotnými odborníky a tzv. uživateli. Uživatel může být někdy šikovnější nebo méně šikovný, může mít porozumění větší nebo menší, ale nikdy si nemůže troufat považovat se za odborníka, pokud nemá správné vzdělání. Samo školení není ničím víc než výcvikem, a pouhý výcvik nedělá ještě nikoho odborníkem, dokonce ani mistrem řemesla, nýbrž středně zdatným „dělníkem“. Už samo řemeslné mistrovství vyžaduje více nebo méně tvůrčí přístup a postup (srv. posun významu slova „umění“: původně poukazovalo jen k tomu, že někdo něco dovede, „umí“, zatímco postupně stále víc poukazuje na estetický aspekt; bylo tomu tak už v latině). Tam, kde jde skutečně o odbornost, směřuje posun významu podstatně k vědění resp. k vědě. Věda není o nic méně nařazena řemeslu než umění. Ale také zde panuje mnoho nedorozumění. „Vědecký pracovník“ může být – a bohužel často je – jen napodobitelem vědeckých špiček s jistou vypracovanou „chytrostí“, opírající se o dobře zvládnutou materii oboru. Přechody jsou pozvolné a nikoli náhlé, takže rozlišení není snadné. Ve filosofii je však situace silně odlišná, takže posuzování filosofické odbornosti měřítky stejnými nebo třeba jen podobnými, jaké jsou běžné ve vědě, je samo zmatené a dále matoucí. Nicméně také ve filosofii je rozdíl mezi řemeslem (dovedností), poučeností (vědění či dokonce „mnohověděním“) a tvůrčím, experimentujícím myšlením. Největším problémem, který se ve vědách v té podobě prakticky nevyskytuje (i když ve všelijak skrytých formách a jiných úrovních je tam také odhalitelný), je zvláštní rys filosofie: ačkoliv to je na jedné straně myšlení, vyžadující vysokou odbornost, tj. nejen vyučenost a učenost, ale zejména celkovou orientaci a celkovou strategii – to ve vědách není nutné a většinou to vskutku chybí –, na druhé straně se obrací z niterného přesvědčení k těm, kdo nejsou filosofové (ve smyslu oborové specializace) a ani jimi nechťejí být, aby je přesvědčila o potřebě se alespoň do jisté míry seznámit s oním zvláštním myšlenkovým postupem, který filosofii charakterizuje a který jí dovoluje ustavičně sledovat a kontrolovat vlastním myšlenkovým podnikáním (na jakékoli úrovni). Zatímco vědy se obracejí k interesované veřejnosti zejména proto, že potřebují společenskou podporu (zájem, ale také materiální podporu), filosofie je – samozřejmě prostřednictvím většiny svých představitelů, neboť filosofie sama nemyslí, nýbrž vždycky jen určitý filosof – přesvědčena, že nejdůležitější nejsou její výsledky, nýbrž právě její dějící se činy, tj. dění filosofie, a že na tomto dění participuje chtít nechtět téměř každý, kdo byl kdy filosofii jakkoli zasažen. A protože celospolečensky nelze mít pod kontrolou pronikání pseudofilosofií a přežívání starých filosofií, plných omylů, které již byly odhaleny a prokázány, do obecného způsobu mínění a myšlení, filosof bude vždycky usilovat o nápravu. A té bude vždycky zapotřebí – neboť filosofie ve svých špičkových výkonech začne pronikat do obecného povědomí vždycky až se zpožděním a tedy v době, kdy bude již opět zastaralá. Tento specifický filosofický problém připomíná poněkud situaci v mytických společnostech, kdy každý člen společenství musel být nejprve rituálně přijímán, akceptován, a kdy podmínkou takové akceptace bylo zasvěcování (iniciace), eventuálně v celé řadě fází a úrovní. Někdy se o tom mluví jako o problému esoteriky a exoteriky ve filosofii, ale obvykle to je chápáno v užším než patřičném smyslu.

(Písek, 980812-1.)